

UNESCO optager de nordiske klinkbådstraditioner på listen over menneskehedens immaterielle kulturarv

Imme

Ingeborg Munch

Nordens klinkbyggede træbåde - og traditionerne omkring dem - er nu officielt anerkendt af UNESCO som levende kulturarv, der skal sikres og bevares for kommende generationer.

Med optagelsen af de nordiske klinkbådstraditioner på UNESCOs repræsentative liste over menneskehedens immaterielle kulturarv anerkender det internationale samfund, at det at kunne bygge og bruge de nordiske, klinkbyggede både skal bevares for eftertiden.

Det betyder også, at de nordiske klinkbådstraditioner løftes ind i en større sammenhæng som del af menneskehedens immaterielle kulturarv.

En tradition, der har sat markant aftryk

Gennem flere tusind år har Nordens klinkbyggede både dannet rammen om de nordiske folks tilknytning til havene omkring dem. I små joller skabte kystfiskeren familiens livsgrundlag, og i større skibe sikredes kontakter langs kyster og over endeløse have. Bådene har gennem generationer bundet de nordiske folk sammen fra kyst til kyst, bragt Norden ud i verden og verden tilbage til Norden.

Vikingerne lette, stærke og hurtige skibe var uovertrufne for deres tid. Med dem blev de skandinaviske kongeriger grundlagt. De store, havgående skibe muliggjorde bosættelser i hele det Nordatlantiske område, dannede grundlaget for erobringer og sikrede handelsruter til fra Nordkap til Middelhavet.

Ældgamle metoder bruges stadig i dag

I Norden har man både før og efter vikingtiden bygget træbåde efter en særlig metode, der er kendetegnet ved, at de langsgående planker overlapper hinanden i yderkanterne, og her holdes samlet med syninger eller skibsnagler. Båden afstives derefter indvendigt med tilpassede træstykker, der udgør bådens ribben.

Denne byggemetode kaldes klinkbygning, og i Europa er det kun i Norden, at traditionen med at bygge efter denne metode stadig er i brug.

Klinkbygning har domineret den nordiske bådtradition siden de første både med plankesider blev skabt for årtusinder siden. I den tid er der bygget utallige klinkbyggede både til fiskeri og til transport af varer og mennesker.

På tværs af tid har bådebyggerne arbejdet uden brug af konstruktionstegninger, men skabt båden ud fra deres erfaringer, overleveret viden og i samspil med den kommende bruger af båden, så den blev tilpasset behov og miljø.

Det helt unikke er, at der i dag stadig bygges træbåde efter den ældgamle klinkbygningsmetode over hele det nordiske område. Dog ikke nær så mange som før, så antallet af klinkbyggede både er kraftigt formindsket gennem de senere år. Også de mennesker, der lever af at bygge og bruge bådene, bliver færre, og uden dem risikerer vi at miste de kundskaber, der gør det muligt at holde traditionerne levende.

Levende, maritime miljøer

I Danmark findes der dog stadig mange levende, maritime miljøer omkring de klinkbyggede både.

På Vikingeskibsmuseet i Roskilde udstilles fem vikingeskibe, der er bygget i nordisk klinkbygningstradition for næsten 1000 år siden.

Citat:

”Nordvestjysk Fjordkultur har været medunderskriver af ansøgningen. Vi har 22 både liggende i Træskibshavnen i Struer hver sommer. Heraf er de 14 klinkbyggede både. Vi renoverer og vedligeholder disse gamle både, så de kommer i en brugbar stand, da vi hver sommer sejler i dem på Limfjorden. Derudover har vi også gang i et par nybygninger, så vi holder den gamle bygge tradition i live. I Nordjylland trækker fiskerne stadig deres klinkbyggede kystbåde op på standene efter havfiskeri og på træbådsværfterne viderefører erfarne bådebyggere kendskabet til at bygge og vedligeholde de traditionelle træbåde”, udtaler Asger Brodersen formand for Nordvestjysk Fjordkultur

Og heldigvis er der mange andre steder også stadig bevaret mange af de gamle træbåde, som sejles af passionerede lystsejlere. Træskibs Sammenslutningen i Danmark tæller knap 500 ældre brugsfartøjer. Af dem er op mod halvdelen klinkbyggede både. De bidrager til et levende, maritimt miljø omkring træbådene, et netværk, som rækker på tværs i de nordiske lande.

Stærke fællesskaber

For som noget helt særligt, er der mange steder omkring de klinkbyggede både opstået stærke, frivillige fællesskaber. Mange mennesker er eksempelvis medlemmer af et af landet mange bådelaug, der sørger for den løbende vedligeholdelse, men ikke mindst af alt mødes og bruger og sejler bådene, der er deres fælles ramme om friluftsliv og store naturoplevelser.

Fællesskaberne omkring de klinkbyggede både har afgørende betydning for at holde traditionerne omkring træbådene levende. Når man bruger de smukke, klinkbyggede både, starter den proces, der giver liv til de specialiserede håndværk, der omgiver bådene: Sejlmagerne, rebslagerne og bådebyggerne, der så kan holde deres kundskaber i hævd, når de reparerer gamle både eller fremstiller af nye, når der skal sys sejl på mål og lave tov til rigningen.

Citat:

"Der er enorm værdi i at holde klinkbådstraditionerne levende, fordi de stadig er vedkommende for mange mennesker i dag," fortæller Søren Nielsen fra Vikingeskibsmuseet, og fortsætter: *"De klinkbyggede både giver os muligheder, som bliver sværere og sværere at få i den verden, vi lever i i dag. De er forbindelsen til vores fælles fortid og danner samtidig en nutidig ramme om et miljørigtigt og bæredygtigt friluftsliv med store naturoplevelser. Her kan man - i fællesskab med andre - være med til udvikle og fremtidssikre traditionen ved at bruge bådene",* afslutter Søren Nielsen.

Optagelse forpligter – og giver anerkendelse

Optagelsen af de nordiske klinkbygningstraditioner på UNESCOs liste over menneskehedens immaterielle kulturarv skal øge fokus på at bevare viden om traditionen, håndværket og brugen af de klinkbyggede både. Og optagelsen på listen forpligter. Med den har alle de nordiske lande lovet at videreføre den levende, maritime kulturarv til kommende generationer.

Citat:

"Jeg er rigtig glad for, at ansøgningen om at få anerkendt nordisk klinkbådstradition, som vi er medunderskriver på, er blevet imødekommet. De klinkbyggede både i Norden er en central del af vores levende kulturarv. Bådene har gennem tiderne været et livsvigtigt redskab knyttet til fiskeri og landbrug, fragt og søfart og bliver stadig bygget den dag i dag," udtaler Kulturminister Ane Halsboe-Jørgensen.

Sammen med forpligtelserne kommer også international anerkendelse og synlighed, der i fremtiden vil bidrage til, at blandt andet Vikingeskibsmuseet kan tiltrække endnu flere besøgende og endnu flere frivillige til fællesskaberne omkring bådene.

Citat:

"Optagelsen af klinkbådstraditionerne på UNESCOs liste over kulturarv er en kæmpe anerkendelse af de mange frivillige bådelaug rundt om i hele Norden. Det er også en flot anerkendelse af det livskraftige fællesskab, som er bygget op omkring skibene i de frivillige bådelaug, der sammen vedligeholder og sejler bådene", udtaler borgmester i Roskilde, Tomas Breddam.

Med optagelsen bekræfter det internationale samfund klart, at nordens klinkbådstraditioner er en væsentlig del af menneskehedens immaterielle kulturarv, der skal bevares for eftertiden.

Hvem står bag?

Alle de nordiske lande står bag ansøgningen til UNESCO om at optage den nordiske klinkbådstradition på listen over menneskehedens immaterielle kulturarv, og alle de nordiske kulturministerier har skrevet under på nomineringen.

Initiativet til UNESCO projektet er taget af netværket 'Nordisk Kystkultur', som har sikret den brede forankring i alle landene: Danmark, Island, Færøerne, Norge, Sverige, Ålandsørene og Finland. Det norske Forbundet KYSTEN har været hovedansvarlig for ansøgningen.

I Danmark står Han Herred Havbåde, Træskibs Sømmenslutningen, Vikingeskibsmuseet i Roskilde sammen

med mange lokale træbådmiljøer, her i blandt Nordvestjysk Fjordkultur, bag det store arbejde, der har sikret klinkbådstraditionerne en plads på UNESCOs liste over umistelig immateriel kulturarv.

Hvilke forpligtelser har de deltagende stater?

Alle de nordiske lande har ratificeret UNESCO-konventionen om sikring af den immaterielle kulturarv og har forpligtelser i den forbindelse. Staterne skal blandt andet træffe nødvendige foranstaltninger for at sikre beskyttelsen af den immaterielle kulturarv, der findes på deres territorium med deltagelse af lokalsamfund, grupper og relevante ikke-statslige organisationer og for at sikre levedygtigheden af den immaterielle kulturarv, herunder identifikation, dokumentation, forskning, bevarelse, beskyttelse, fremme, forbedring, overførsel og uddannelse samt genoplive de forskellige aspekter af denne arv.

Fakta om UNESCO-ansøgningen:

Indskrivning af den nordiske klinkbygningstradition på UNESCOs liste skal sikre synlighed og bevidsthed om vigtigheden af at bevare klinkbådstraditionerne.

Optagelsen er et led i opfølgningen af UNESCOs 2003 konvention om beskyttelse af den immaterielle kulturarv, som alle nordiske lande har underskrevet.

Dansk Folkemindesamling, ved Det Kgl. Bibliotek, forvalter Danmarks arbejde med UNESCOs Konvention til sikring af den immaterielle kulturarv fra 2003.